

# Η Ευρωπαϊκή Σοσιαλδημοκρατία

## Η Ευρωπαϊκή Σοσιαλδημοκρατία

**(από ομιλία στην ημερίδα του Τομέα Γυναικών  
του ΠΑΣΟΚ για την Σοσιαλδημοκρατία,  
01.04.2015)**

Άννα Καραμάνου,

Αντιπρόεδρος PES Women

Το PES στο 8<sup>ο</sup> Συνέδριό του στη Πράγα (Δεκέμβριος 2009), άνοιξε το διάλογο για μια νέα κατεύθυνση για την Ευρώπη και τις προοδευτικές κοινωνίες (A New Direction, for Progressive Societies), ορίζοντας 6 προτεραιότητες πολιτικής: 1) Αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης 2) Νέα Κοινωνική Ευρώπη 3) Περιβάλλον 4) Ισότητα των Φύλων 5) Ευρωπαϊκή Πολιτική Μετανάστευσης 6) Ενίσχυση του ρόλου της Ευρώπης για την ειρήνη, την ασφάλεια και την ανάπτυξη.

Η οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008 αρχικά δημιούργησε την προσδοκία ότι θα οδηγούσε σε άνοδο των δυνάμεων της κεντροαριστεράς, αλλά αυτό δεν συνέβη. Παρά προσδοκίαν, η δυσaréσκεια για τις πολιτικές λιτότητας ενίσχυσε τα κόμματα της κεντροδεξιάς και σε πολλές περιπτώσεις της ακροδεξιάς. Δηλαδή, παρά την κριτική περί πλεονεξίας και ανευθυνότητας του νεοφιλελευθερισμού και τις επιθέσεις κατά των ανεξέλεγκτων αγορών, πουθενά στην Ευρώπη

δεν παρατηρείται άνοδος της επιρροής της σοσιαλδημοκρατίας.

Ασφαλώς η ήττα του ΠΑΣΟΚ εντάσσεται και προστίθεται σε αυτή τη γενικότερη πτώση και συρρίκνωση της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας, χωρίς βέβαια να παραγνωρίζουμε και τις δικές μας «ιδιαιτέρες» συνθήκες. Το 2010, το χρόνο που σηματοδότησε την πιο μεγάλη οικονομική κρίση στην μεταπολεμική ιστορία της Ελλάδας, τα ευρωπαϊκά σοσιαλδημοκρατικά κόμματα κατέγραφαν την μεγαλύτερη πτώση των ποσοστών τους από το 1918. Στη Σουηδία, στην καρδιά της σοσιαλδημοκρατίας, η κεντροαριστερά έχασε δύο συνεχόμενες εκλογές για πρώτη φορά μέσα σε 100 χρόνια, επανέκτησε κάπως τις δυνάμεις της στις τελευταίες εκλογές του Σεπτεμβρίου 2014 (32,1%) και σχημάτισε κυβέρνηση μειοψηφίας με τους πράσινους (5%). Στη Γερμανία τα ποσοστά του SPD την τελευταία δεκαετία είναι σε χαμηλά επίπεδα. Στις πρόσφατες τοπικές εκλογές στη Γαλλία είδαμε ανασύνταξη των δυνάμεων του Σαρκοζί, που κατέλαβαν τους 70 από τους 101 νομούς, μεγάλη πτώση των σοσιαλιστών που έχασαν τους μισούς νομούς και ενίσχυση της βάσης της Λεπέν.

Η πτώση της σοσιαλδημοκρατίας συνοδεύεται από την ενίσχυση του ευρωσκεπτικισμού και την επιβράδυνση της πολιτικής ενοποίησης της ΕΕ. Κι αυτό, γιατί η σοσιαλδημοκρατία είναι πρωτίστως ευρωπαϊκή και προσηλωμένη στις «ευρωπαϊκές αξίες» της δημοκρατίας, των ατομικών δικαιωμάτων, του κράτους δικαίου, της ισότητας των φύλων, της αλληλεγγύης και της ανοχής στη διαφορετικότητα, καθώς και στο στόχο της ευρωπαϊκής πολιτικής ενοποίησης. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η σοσιαλδημοκρατία ήταν στα καλύτερά της: 13 από τις 15 χώρες μέλη της ΕΕ είχαν σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις. Τότε ήταν οι

δικές μας ιδέες που καθόριζαν το δημόσιο διάλογο και την πολιτική ατζέντα. Τότε οι ευρωπαϊκές οικονομίες, βεβαίως και η Ελλάδα, ζούσαμε περιόδους σταθερής ανάπτυξης και ανόδου του βιοτικού επιπέδου. Τώρα η κρίση έχει επιφέρει μεγάλες αλλαγές στην πολιτική οικονομία και έχει διευρύνει τις κοινωνικές ανισότητες, όπως έδειξε και η πρόσφατη μελέτη των Γιαννίτση-Ζωγραφάκη.

Στη συζήτηση για τα αίτια της γενικότερης πτώσης της σοσιαλδημοκρατίας έχουν καταγραφεί πολλές και διαφορετικές απόψεις. Πολύς λόγος γίνεται για αδύναμες ηγεσίες και έλλειψη αξιόπιστων πολιτικών προτάσεων, όπως και για την αδυναμία των προοδευτικών οικονομολόγων να επεξεργαστούν ένα αξιόπιστο εναλλακτικό μοντέλο απέναντι στον νέο-φιλελευθερισμό. Όπως υποστηρίζει ο καθηγητής του Cambridge Andrew Gamble, οι οικονομικές κρίσεις ιστορικά οφελούσαν πάντα τη δεξιά παρά την αριστερά. Η κρίση του 2008 στην ΕΕ αποδόθηκε σε κυβερνητική απρονοησία και άσκοπη σπατάλη. Ωστόσο, κάτι άλλο πολύ σοβαρότερο ενδέχεται να συμβαίνει.

Ανεξάρτητα από τις εθνικές περιστάσεις, φαίνεται πως συντελείται μια δομική, τεκτονική αλλαγή που υπονομεύει την εκλογική βάση της σοσιαλδημοκρατίας, σε σημείο που πολλοί διανοητές σήμερα να αναρωτιούνται για την βιωσιμότητα της κεντροαριστεράς. Το κεντρικό πρόβλημα για τη σοσιαλδημοκρατία είναι, ότι, ενώ ο κόσμος έχει αλλάξει, η θεματολογία της ευρωπαϊκής κεντροαριστεράς παρέμεινε παγιδευμένη στα δόγματα και τις στρατηγικές της μεταπολεμικής «χρυσής εποχής».

Στο δημόσιο διάλογο που αναπτύσσεται μερικοί πιστεύουν ότι η σοσιαλδημοκρατία πρέπει να εκμοντερνιστεί, προς όφελος των αγορών και των ιδιωτικοποιήσεων και ότι θα πρέπει να εγκαταλείψουμε τις Κευνσιανές αναδιανεμητικές οικονομικές πολιτικές, άλλοι

ότι πρέπει να ορίσουμε τον νέο ρόλο του κράτους και τον νέο **κοινωνικό** ρόλο του κράτους. Αποφασιστική πεποίθηση της προοδευτικής σκέψης είναι ότι το κράτος θα πρέπει να εμπλέκεται στο σχεδιασμό και την αναμόρφωση των θεσμών της χώρας, για να επιλύει προβλήματα και να διευθετεί αντικρουόμενα συμφέροντα. Άλλοι διανοητές εκτιμούν ότι υστερούμε στο επίπεδο των ιδεών και ότι απέναντι στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο χρειάζεται να αντιτάξουμε ένα αξιόπιστο εναλλακτικό υπόδειγμα προοδευτικής πολιτικής οικονομίας. Τελευταία μάλιστα έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για να περιγράψουν μια τέτοια οικονομία, ορίζοντάς την ως «υπεύθυνο καπιταλισμό», "ethical capitalism" κλπ. (βλ. "Progressive Capitalism in Britain", *PolicyNetwork & IPPR, 2015*)

Ασφαλώς σήμερα, όπως συνέβαινε και παλιότερα καλούμαστε να απαντήσουμε, πώς θα διασφαλίσουμε, ότι ο καπιταλισμός θα δημιουργεί βιώσιμη ανάπτυξη και ταυτόχρονα οι κοινωνίες θα προστατεύονται από ανεύθυνες πολιτικές συμπεριφορές και οικονομικές κρίσεις. Ταυτόχρονα χρειάζεται να κατανοήσουμε την διαφορά ανάμεσα στη «σοσιαλδημοκρατία» και τον «δημοκρατικό σοσιαλισμό». Οι σοσιαλδημοκράτες πιστεύουν πως μπορούμε να προωθήσουμε τις αξίες της ισότητας, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής δικαιοσύνης στο πλαίσιο του καπιταλιστικού συστήματος και επίσης να βρούμε τρόπους αξιοποίησης των πλεονεκτημάτων της λειτουργίας των αγορών. Οι άλλοι θεωρούν ότι κάτι τέτοιο προϋποθέτει ανατροπή του καπιταλισμού.

Στον διάλογο για το παρόν και το μέλλον της σοσιαλδημοκρατίας συνεχίζουν να υπάρχουν τα παλιά ερωτήματα: Είναι η σοσιαλδημοκρατία μια απονευρωμένη εκδοχή του μαρξισμού; Είναι η ιδεολογική στέγη των αριστερών που

δειλιάζουν μπροστά στην επανάσταση και ζητούν έναν «καπιταλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο»; Τα ερωτήματα αυτά έχουν προκαλέσει έντονες συζητήσεις, αντιπαραθέσεις και απαντήσεις, όπως εκείνες που δίνει η Σέρι Μπέρμαν, στο βιβλίο της «Το Πρωτείο της Πολιτικής», <http://www.bookpress.gr/kritikes/idees/berman-sheri-pek-panepistimiakes-ekdoseis-kritis-to-proteio-tis-politikis>

Η σοσιαλδημοκρατία σίγουρα είναι μια αυτοτελής πολιτική ιδεολογία, δοκιμασμένη με επιτυχία στην πράξη. Η άνευ προηγουμένου οικονομική ευημερία και κοινωνική ειρήνη που γνώρισε η μεταπολεμική Ευρώπη υπήρξαν έργο του σοσιαλδημοκρατικού κινήματος. Είναι απόρροια αμφισβήτησης του ορθόδοξου μαρξισμού και θεμελιώνεται στην πεποίθηση ότι την ιστορία την κινούν πρωτίστως οι πολιτικές και όχι οι οικονομικές δυνάμεις. Ιστορικά η σοσιαλδημοκρατία κατάφερε να συνδυάσει τον παραγωγικό δυναμισμό του καπιταλισμού με την προστασία των κοινωνιών και το κοινωνικό κράτος ([www.lifo.gr/guide/book\\_releases/772](http://www.lifo.gr/guide/book_releases/772))

Οι σοσιαλδημοκράτες δεν επιζητούν ανάπτυξη χωρίς κοινωνική πολιτική, χωρίς σύστημα προστασίας των ασθενεστερών, χωρίς κράτος δικαίου, χωρίς ισότητα ευκαιριών για όλους/ες. Για τους Σουηδούς σοσιαλδημοκράτες, ο «κοινοτισμός» επίσης, όπως και η δημοκρατία, θεωρούνται ταυτόχρονα μέσο και σκοπός της πολιτικής, ώστε να αντισταθμιστούν η εξατομίκευση, οι διαχωρισμοί και οι διαφωνίες που αναπόφευκτα παράγει ο καπιταλισμός. Για παράδειγμα, τόσο η ύπαρξη ενός ισχυρού παρεμβατικού κράτους, όσο και η ανάπτυξη παλλαϊκών κοινωνικών πολιτικών, δεν μπορούν παρά να θεμελιωθούν σε μια ειδική αντίληψη για την «πολιτικότητα», για τα δικαιώματα του πολίτη, που καθορίζονται μέσα από υψηλό

βαθμό αίσθησης αδελφοσύνης και αναγνώρισης κοινών, συλλογικών στόχων.

### **Δια ταύτα:**

Η σοσιαλδημοκρατία πρέπει να παραμείνει πιστή στο όραμά της για μια κοινωνία, η οποία θα συνδυάζει την οικονομική αποτελεσματικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την οικολογική βιωσιμότητα. Ζητούμενο δεν είναι να ξεφορτωθούμε τις παραδοσιακές αξίες, αλλά να βρούμε εργαλεία πολιτικής, που να πραγματώνουν αυτές τις αξίες σε έναν ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο.

Δεύτερον, αντί η Αριστερά να εμπλέκεται σε μια αφηρημένη συζήτηση σχετικά με την ανάγκη «αλλαγής παραδείγματος» στο δυτικό καπιταλισμό της αγοράς, θα πρέπει να ενθαρρύνει ένα κλίμα καινοτομίας και πειραματισμού( βλ. Patrick Diamond, «Βασικές προτεραιότητες πολιτικής για την αριστερά στην Ευρώπη» *Policy Network, Οκτώβριος 2012, εκδ. ΙΣΤΑΜΕ*)

Οι λύσεις μπορεί να προκύψουν τόσο από τον πειραματισμό με πρακτικά προγράμματα πολιτικής στον «πραγματικό κόσμο», όσο και από εγχειρίδια των οικονομολόγων και διανοητών. Αυτό συνεπάγεται έναν αναπροσαρμοσμένο, στρατηγικό ρόλο για το κράτος ως παράγοντα οικονομικού εκσυγχρονισμού και διαρθρωτικής μεταρρύθμισης.

Προκειμένου η σοσιαλδημοκρατία να είναι σε θέση να προσφέρει ελπίδα, πρέπει να συλλάβουμε εκ νέου τον πυρήνα της πολιτικής της ταυτότητας και την κυβερνητική της στρατηγική. Να αποστασιοποιηθούμε από την αντίληψη του σκοπού της Αριστεράς απλώς ως παρόχου υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας. Η αποστολή της σοσιαλδημοκρατίας πρέπει να είναι να αναδιατυπώσει το ρόλο του κράτους

ως φορέα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και οικονομικού εκσυγχρονισμού, που θα παραγάγει έναν πιο δίκαιο, περισσότερο βιώσιμο και χωρίς αποκλεισμούς καπιταλισμό. (*Policy Network, Οκτώβριος 2012*).

Η ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία σήμερα χρειάζεται επειγόντως ιδεολογική και πολιτική ανανέωση.